

SKOZI OČI ZLATOOKA

So ljudje, ki na svet gledajo z drugačnimi, zlatimi očmi. Za seboj pustijo navdihujočo in neizbrisno sled. Takšen je bil tudi veliki vsestranski naravoslovec Joannes Antonius Scopoli (imenovan tudi Giovanni Antonio Scopoli, poslovenjeno pa Janez Anton Scopoli).

Pred 300 leti se je rodil v majhnem mestecu na južnem Tirolskem. Marljiv in vedoželjen je z odliko na Dunaju opravil silno zapleten zdravniški izpit. Verjetno si je želel službovati na dvoru, a usoda je imela zanj povsem drugačne načrte.

Leta 1754 ga je cesarica Marija Terezija poslala v Idrijo kot prvega rudniškega zdravnika. To je več kot 250 let po odkritju živega srebra v Idriji!

Pot in novo življenje sta bila polna nepredvidenih zapletov. Na reki Inn je doživel brodolom ter izgubil dragocene knjige, edinstvene herbarije in zdravniške instrumente. Tudi na cilju, v Idriji ni bilo nič boljše. Skrbeti je moral za zdravje 2000 rudarjev, a ker ni govoril kranjsko se je z njimi sila težko sporazumel. Položaj zdravnika ni bil povsem urejen, lekarna je bila daleč v Ljubljani in še sogovornikov za učene pogovore ni našel. Za polno mero sta zboleli in umrli še žena in hčerka. Osamljen in strtega srca si je poskušal pomagati tako kot je svetoval rudarjem - z dolgimi sprehodi v naravo. Svež zrak in narava zdravita pri predihavanju živega srebra iz pljuč in žalosti iz strtih src. To zdravilo deluje še danes!

Raziskoval je delovne razmere rudarjev ter se trudil svetovati kako odpravljati vzroke zastrupitve z živim srebrom. Toda vedno znova ga je premamil čudoviti svet narave in kadar je le bilo mogoče se je podal na raziskovalne ekscurzije. Velik del ozemlja današnje Slovenije je prepotoval. Natančno in skrbno je sprti popisoval rastline, žuželke, kamnine in v teh petnajstih letih službovanja v Idriji izdal pravo zakladnico knjig. Tako je na primer v drugi izdaji knjige Rastlinje na Kranjskem (*Flora Carniolica* 1772) opisal 1636 rastlin, kar je še danes polovica vseh, ki jih poznamo pri nas. Pri znanih rastlinah je dodal tudi lokalna imena in zapiske o zdravilnih učinkih. Tudi to je pri nas storil prvi!

V času službovanja v Idriji pa je napisal tudi knjigo Žuželke in členonožci na Kranjskem (*Entomologia Carniolica*, 1763), v kateri je obdelal kar 1153 vrst. Pajki, hrošči, metulji, mnoge med njimi je prvi opisal prav Scopoli. Enako kot pri rastlinah je tudi nekaj žuželk, ki v slovenskem ali latinskem poimenovanju nosijo njegovo ime. Med izredno lepe primerke sodi tudi Scopolijev zlatook. Gre za dnevne metulja iz družine pisančkov, ki ga lahko opazujemo med junijem in avgustom v presvetljenih gozdovih ter na gozdnih robovih in jasah. Ime je dobil zaradi zlatih očesom podobnih lis na krilih, ki lahko prestrašijo morebitnega plenilca. Pojav imenujemo mimikrija. V Sloveniji je ta vrsta zavarovana, v Evropski uniji pa so jo spoznali za potrebno strogega varstva. Naj vam bo v navdih, da tudi vi drobcene prebivalce (in rastline) Krajinskega parka Zgodnja Idrijca pogledate z drugačnimi, zlatimi očmi.

Avtor besedila: Tina Zadnik

